

Fóti Péter: Szólásszabadság az iskolában

október 8, 2016

(Népszabadság 2015-11-18)

Ha újságokat veszünk a kezünkbe, gyakran rájövünk, hogy a bennük szereplő hírek között sok olyan van, mely mögött nem állnak tények, vagy amelyekről első pillanatban látjuk, hogy az újság mögött álló politikai körök szájíze szerint fogalmazták meg őket. Mindenki számos ilyen példát ismer. Kérdés, mit lehet azért tenni, hogy gyerekeink is felismerjék, hogy torzított információkkal igyekeznek befolyásolni őket.

Kezdjük magunkon: Természetes, hogy azért választunk egy-egy újságot, mert azt reméljük, hogy újságírói nem akarják az igazságot valamilyen érdek szolgálatában elferdíteni. De még a legjobb újságot is érdemes ellenőrizni, és más médiumokban utánanézni, ha valamit gyanúsnak találunk. Mit tegyünk azonban a gyerekekkel?

Demokráciában az iskolák egyik fontos feladata lenne, hogy megtanítsák a fiatalokat intelligensen eligazodni a vitatott, nyitott kérdésekben. Világunk nem válik egyszerűbbé, és fontos lenne, hogy abban az ész és a szakszerű vita, a problémák békés megbeszélése domináljon.

Az iskolákban sajnos nagy hagyománya van annak, hogy a gyerekeknek tekintélyek véleményét kell elfogadniuk, kioktatják (vagy legalábbis megpróbálják kioktatni) őket arról, hogy mit gondoljanak. A gyerekeknek itt csak a passzív befogadó szerepe jut, és el kell fogadniuk, amit a tanár mond.

De a gyerekek ugyanúgy tanulják a komplex problémák közötti

eligazodást, mint bármi mást: gyakorolniuk kell ezt, miként a felnőtteknek is, és nekünk ebben támogatni kell őket, többek között azzal is, hogy megmutatjuk nekik a magunk módszerét. A gyerekek úgy tanulnak gondolkodni, hogy gondolkodnak. Úgy tanulnak nehéz kérdésekben állást foglalni, hogy nehéz kérdésekben állást foglalnak.

Ha az újságok megbízhatatlan információforrások, az nem arra ok, hogy kitiltsuk őket az iskolákból, hanem arra, hogy a gyerekeket ráébresszük a veszélyre és megtanítsuk őket ennek elhárítására. Ezt úgy tehetjük meg, ha velük együtt tanulmányozzuk az újságokat. Ez azzal jár, hogy az osztályteremben kevesebb leckéztetés és több beszélgetés lesz. Az iskolából nem szabad kizárni semmilyen témát azzal, hogy veszélyes.

Az iskolában gondolat- és szólásszabadságnak kell lennie. Az igazsághoz vezető úton szabadságra van szükség és tudásra. Ehhez össze kell gyűjteni és rendszerezni az információkat. Bár a közvetlen oktatást nem mellőzhetjük, de annak súlyát érdemes csökkenteni. Az iskolának bátorítania kell minden vitát és inspirálnia a különféle vélemények kifejezését minden vitás kérdésben.

Szülők és tanárok sokszor aggódnak a gyerekek különféle véleményei miatt. Nem érdemes. A gyerekek véleménye amúgy is változik az évek során. Fontos, hogy egy gyereknek miről mi a véleménye, de még fontosabb, hogy megtanulja, miként vizsgáljon meg kritikusan vitatott nézeteket. Tudja, mit tekinthet bizonyítéknak, merre kell keresnie ezeket. Fontos, hogy megtanulja toleránsan fogadni az első pillanatban felháborítóknak tűnő érveket, és bármit hall is, legyen annyi önfegyelme, hogy ne kívánja vissza a cenzúrát.

Ha ezeket a nehéz próbákat kiállja, akkor potenciálisan a demokratikus társadalom hasznos tagjává lesz, attól függetlenül, hogy éppen milyen nézeteket vall. Ha azonban a véleményeket annak alapján ítéli meg, hogy azokat ki mondta,

és saját nézeteit képtelen ésszerű vitában megvédeni, akkor képzésének intellektuális oldala nem ér semmit.

Ez a felfogás teljességgel idegen azoktól, akik szélsőséges dogmákban hisznek, elsősorban a jobboldal szélén. Sokan azt hangsúlyozzák, hogy vannak veszélyes és mérgező nézetek, melyeket nem lehet szabadon felkínálni egy gyereknek. A kémiaszertárban sem vehet szabadon mindenből. Persze hogy nem. Kétségtelen, hogy sósavat fogyasztani nem egészséges. De hát ez nem is vita tárgya.

Az sem, hogy mennyi négyszer kettő. Vagy hogy Peking melyik szélességi fokon fekszik. Azokról a kérdésekről beszélünk, melyek valóságos, élő viták tárgyai, melyekkel a gyerekek életük során szembetalálkoznak. Mivel ezekben a kérdésekben nincs egyetértés, a gyerekeknek is meg kell adni a jogot, hogy állást foglaljanak. A felnőttek tekintélyével való visszaélés, ha egy vitatott kérdésben csak az egyik fél véleményét ismerhetik meg. Ha a világon a diktatúrák nem veszik át a hatalmat, akkor az állampolgárok képzésének legjobb módja a lehető legszabadabb beszélgetés, minden vitatott témáról, különösen a kamaszokban!